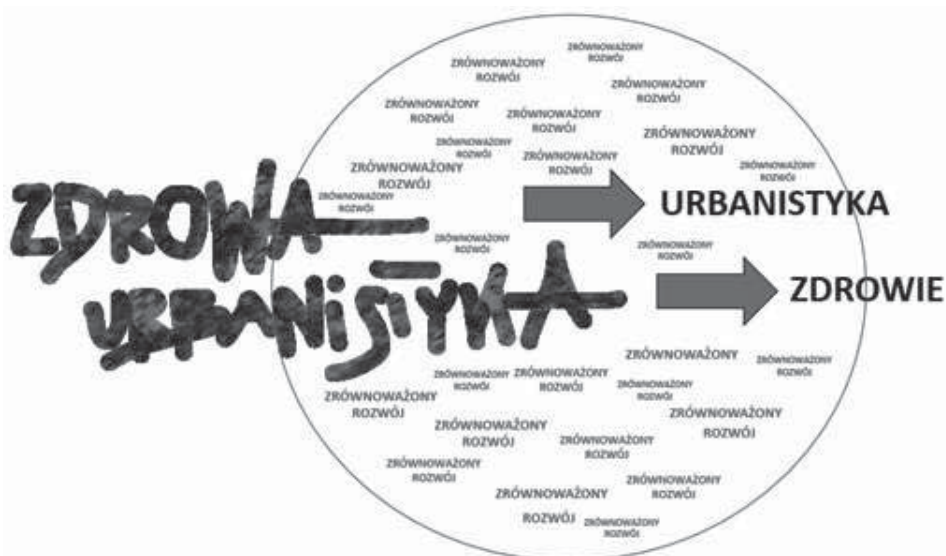


Pandemia COVID-19 pokazała nam w bardzo jaskrawy sposób, że projektowanie urbanistyczne można zastosować jako „medycynę przestrzenną”¹. Oczywiście istnieje wiele aspektów, które pozostają poza zakresem działań projektanta, niemniej jednak nadal istnieje znaczna liczba czynników warunkujących zdrowie, które są kontrolowane przez profesję urbanisty.

Czym jest zdrowe planowanie przestrzenne? W ogromnym skrócie: wszystkim tym, czego nie pokazuje powyższa ilustracja. Pochodzi ona z publikacji J.L. Serta *Can our Cities Survive?* z 1942 roku, która stanowi jeden z pierwszych manifestów urbanistycznych C.I.A.M.², głośno mówiący o zasadach zdrowego projektowania i przyczynach chorób wywołanych środowiskiem zbudowanym. Widzimy na niej stłoczonych ludzi w otwartej puszcze po sardynkach. Jest to idealny przykład nagromadzenia cech



Rysunek 1.1. Elementy Zdrowej Urbanistyki

Źródło: opracowanie własne.

¹ L. Rice, *After Covid-19. Urban design as spatial medicine*, „Urban Design International” 2023, vol. 28, s. 97–102.

² Les Congrès Internationaux de l’architecture moderne (CIAM), Międzynarodowy Kongres Architektury Nowoczesnej – organizacja architektów modernistycznych powstała w celu wzajemnej konsultacji i konsolidacji rozwoju współczesnej architektury i jej propagowania. CIAM powstał w 1928 r. na fali ogólnoeuropejskiego protestu architektów nowoczesnych po unieważnieniu wygranej Le Corbusiera w konkursie na Pałac Ligi Narodów w Genewie w 1927 r. Pierwszym prezesem został Szwajcar Karl Moser. W 1933 r. architekci czwartego kongresu CIAM stworzyli *Kartę Ateńską*, zbiór postulatów dotyczących urbanistyki i architektury mieszkaniowej, stanowiących później ogólnie uznawany wzorzec w wielu krajach europejskich (źródło: Wikipedia).

określających niezdrową urbanistykę: duże zagęszczenie ludności, brak zieleni, szkodliwość materiału, z którego wykonana jest puszka, poza tym jest to teren zamknięty, ogrodzony, gdzie zarazem łatwo może dojść do wypadku i gdzie można się pokaleczyć.

Zdrową Urbanistykę tworzą dwa elementy: zdrowie oraz urbanistyka, a łączącym je spoiwem, tworzącym środowisko dla zdrowych układów przestrzennych, jest zrównoważony rozwój (rys. 1.2). Aby w pełni wyjaśnić znaczenie neologizmu „zdrowa urbanistyka”, zaczniemy od rozszerzenia definicji zdrowia oraz od nowego pojęcia urbanistyki.

1.1. Definicja zdrowia oraz jej zastosowanie w kontekście planowania przestrzennego

Niniejsza publikacja opiera się na rozszerzonym znaczeniu zdrowia, które w najpełniejszy sposób definiuje holistyczny charakter oraz skalę projektów urbanistycznych. Dlatego należy podkreślić, że pojmowanie terminu „zdrowie” użytego w tytule niniejszej publikacji odpowiada definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), wedle której jest to „stan dobrego samopoczucia (dobrostanu) fizycznego, psychicznego i społecznego, a nie tylko brak choroby lub niepełnosprawności”³.

1.2. Teoretyczne podstawy nauki o urbanistyce

Urbanistyka (łac. *urbanus* ‘miejski’) jako nauka o budowie i rozwoju miast i osiedli, będąca podstawą gospodarki miejskiej, stanowiła dział architektury, a obecnie jest działem planowania przestrzennego⁴. Urbanistyka odnosi się również do „zinstytucjonalizowanego procesu podejmowania decyzji o przyszłym wykorzystaniu i charakterze gruntów i budynków w regionach miejskich”⁵. Można wyróżnić jej kilka podstawowych filarów, takich jak:

1. Planowanie przestrzenne.
2. Projektowanie urbanistyczne.
3. Udział społeczeństwa.
4. Regulacje miejskie/rządowe.
5. Architektura.

³ World Health Organization, *Constitution of the World Health Organization*, Basic Documents, 55th ed., Supplement, New York 2006, http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf (dostęp: 6.10.2017).

⁴ M. Promińska, *Zdrowa Architektura. Nowy standard budownictwa zrównoważonego*, Warszawa 2021.

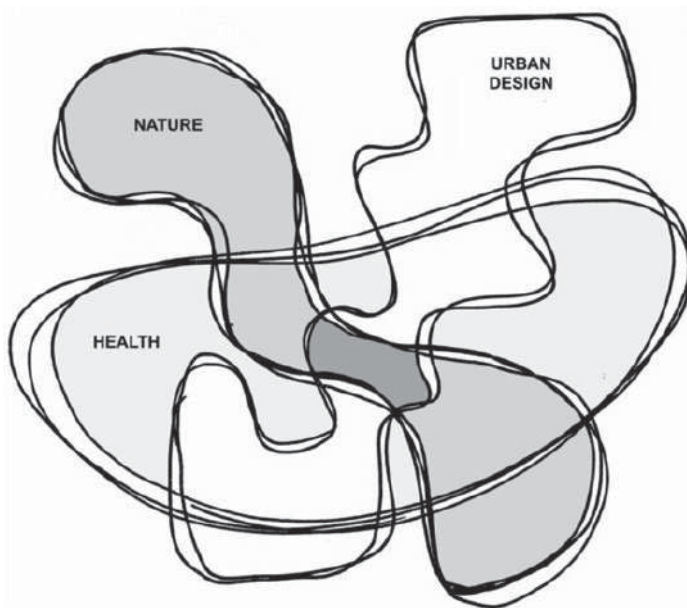
⁵ H. Barton, C. Tsourou, *Healthy urban planning. A WHO guide to planning for people*, London–New York 2005.

6. Infrastruktura (drogi, inżynieria lądowa).
7. Zmiany klimatyczne.
8. Wzajemne relacje elementów urbanistycznych.
9. Psychologia percepcji.
10. Historia.

Zdrowa Urbanistyka obejmuje jednak szerszy kontekst i wkracza w zakres świadomego zrozumienia i wdrożenia sposobu oddziaływania na organizm ludzki najbardziej determinującego czynnika, jakim jest skala.

1.3. Zdrowa Urbanistyka jako sztuka uzdrawiania

Nowe i istniejące konteksty miejskie muszą reagować na świat biologiczny i przywracać równowagę systemu ekologicznego znacznie lepiej niż wcześniej. Wzrost populacji, urbanizacja i towarzyszące temu zmniejszenie siedlisk dzikich roślin i zwierząt wywarły bowiem zbyt dużą presję na świat przyrody i zwiększyła się liczba nowych chorób zakaźnych przenoszonych ze zwierząt na ludzi⁶.



Rysunek 1.2. Zdrowy projekt urbanistyczny: skrzyżowanie urbanistyki, zdrowia i natury

Źródło: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7656894/> (dostęp: 5.07.2022).

⁶ Między innymi COVID-19 pojawił się jako działalność antropogeniczna.